

CRAIOVA

FESTIVALURI

Myra IOSIF

Stratford pe Jiu 2010

– File de jurnal –

La ora când scriu aceste rânduri aproape tot ce s-a comentat, analizat, criticat sau elogiât pe unde și pixeli, tot ce s-a scris și tipărit despre „galaxia *Hamlet* la Craiova” e deja „*du passé*”. Ritmul febril al actualității teatrale românești și internaționale, parada neîntreruptă de festivaluri, întâlniri de breaslă cortegii de colocvii, dezbateri, seminarii, lansări și alte evenimente colaterale mătură rapid imaginile, creațiile, conceptele, întreaga arhivă de imagini, idei și viziuni înmagazinate în *Decada Hamlet*. În Elsinore s-a instaurat tăcerea ...

Și noi când să ne tragem răsuflarea, când să medităm asupra celor văzute, trăite? Noi, criticii, constituim oare o Curte cu Juri? Inculpatul este *Hamlet*? Cine? Actorul? Regizorul? Să-i judecăm, clasându-i în echipe cu scoruri și goluri ca la recentul Mondial de Fotbal? Să lansăm clasamente și să-i avertizăm eventual prin cartonașe galbene? Unii s-au dovedit sententioși, alții encomiastici

În dezbaterile teoretice, didactice, interesante, minuțios documentate subiectul a fost cercetat în diacronie și sincronie: s-au expus diaporame, înregistrări video, diagrame și statistici și acum știm aproximativ unde pe mapamond s-a jucat sau se joacă piesa și cât de „globalizat” este azi Danezul. Important, esențial mi se pare că în această primăvară turbulentă, friguroasă, neliniștitoare, petrecută sub semnul amenințător al Vulcanului (element al naturii shakespeareene!). Festivalul din Craiova s-a desfășurat ca un miracol al rezistenței la Criză, la uriașele dificultăți financiare, politice, metereologice... Cu *Hamlet* în nenumărate limbi, cu trupe faimoase și regizori celebri, veniți de pe patru continente, cu creatori tineri sau în ascensiune, pe scena mare, sau în atelier, reprezentații *live* – majoritatea – sau video (oh, cenușa vulcanului și cerul Braziliei sau Tokio acoperit) – confirmând seară de seară că „*the time is out of joint*”.

Așadar, ediția a șaptea e intrată în analele viitoarei Enciclopedii a F.S.C. și desigur domnul Emil Boroghină a avansat în demersurile celei de-a opta. Domnul Emil Boroghină: personaj uimitor, unic în lumea actuală a organizatorilor, managerilor și creatorilor de evenimente teatrale; acest „*showbusiness-man*” „Il Capo” „P.D.G. al celui mai prestigios Shakespeare Festival din Europa nu are un „staff” propriu-zis; nu ocupă un etaj într-o instituție (ascund aceste date prietenilor din străinătate, mai cu seamă celor din Vestul Europei – nici nu m-ar crede!); nu dispune de secretare, de stagiare (asemenea parlamentarilor români la Bruxelles); îi lipsesc ordinatoarele, laptopuri, camerele de luat vederi, interconectarea prin satelit cu restul lumii. Cred că nu are Iphone, nici blackberry. Are, în schimb, inimă, suflet și o iubire sfântă pentru Teatru, pentru Actor. Emil Boroghină nu vorbește engleza, nu e „anglist”, nu a studiat la Oxford, nu se consideră „shakespeareolog”, dar Biblia lui este acel *in-folio* și Sfântul-actorul din Stratford, prăznuit în ziua de 23 aprilie.

Judith ROSMAIR și Lars EIDINGER. *Hamlet* de W. Shakespeare.
Regia Thomas Ostermeier. (Teatrul Schaubühne din Berlin)

Hamlet de W. Shakespeare.
Regia Lee Yun Taek (Street Theatre Group din Miryang, Coreea de Sud)

Tema acestei ediții, pe cât de simplă părea la prima vedere pe atât e de... genială: Doar *Hamlet!* Cu alte cuvinte, Opera Omnia – infinitul mic și infinitul mare. A rezultat un regal. Un fastuos banchet al spiritului și imaginației. Un voiaj planetar. În spațiu și în timp, în lumi știute, văzute, familiare și în altele necunoscute, ciudate, reci dar atracțioase. Am intrat și în spirala timpului plutind în prezent dar și în trecut, în cel de ieri dar parcă și mai înapoi; și, brusc, m-am trezit în viitor: un mâine incolor, aseptice, neplăcut. Am văzut parcă și un „*Hamlet in second life*”, clonat, multiplicat la infinit... Care Hamlet? Într-una dintre multiplele dezbateri din iulie în jurul Festivalului din Avignon, trei renumiți universitari francezi, istorici ai ideilor, critici de artă și teoreticieni ai literaturii au dezbătut „problema prezentului și a mutațiilor conceptelor. „S-a lansat teoria „prezentismului”, a mediilor fără trecut, indiferente la viitor. Ce înseamnă să fii prezent, să-ți reflecti epoca? Cum să-ți exprimi apartenența la ziua de azi? Recuzând termenul „modernitate” (introdus de Baudelaire) – parafrazat ironic „merdonitate” apud Michel Leiris – dezbaterile au recunoscut un impas în clasificarea granițelor artei prezentului. Anularea experiențelor, anihilarea sensurilor, depolitizarea politicii, gregaritatea consumeristă, condiționarea tehnologică, etc. câteva trasee repertoriare ca efecte nefaste ale prezentului, care produc la rândul lor nostalgii și tentații irezistibile către un trecut idealizat. Sau impunerea violentă a noilor tehnici audiovizuale, adicția la videocircuite integrate, camere de filmare, trend incontornabil al „postmodernității”. Serile „Hamlet” la Craiova (inclusiv Cetate) și la București, confirmă asemenea unor uriașe probe de laborator varietatea și justetea ipotezelor emise. Răsfoindu-mi jurnalul de bord, redau câteva impresii, frânturi, „amintiri” din zilele de aprilie-mai 2010. Autenticitate în raportul cu spectatorii în tinereasca montare a Academiei Teatrale din Shanghai;

Hamlet de W. Shakespeare.
Regia E. Nekrosius (Teatrul „Meno Fortas“ din Vilnius).

(regia excelentului om de teatru american Richard Schechner, recent laureat al Premiului Thalia oferit de conclavul criticii teatrale mondiale). Ca într-o bună bandă desenată în mici secvențe precise, drama existențială a junelui prinț se desfășoară într-un mic regat birocrat-totalitar în care Curtea și liota de curtezani caută să acopere dezordinea publică, viciile sexuale, să mascheze comportamentele deviante, să spioneze – evident, camerele-video sunt peste tot – și pasiunile conflictele se înăbușă rapid. Micuțul Claudiu, umbra nelipsită a tatălui său, va deveni oare un viitor Hamlet după întronarea lui Fortinbras? Din aceeași zonă a Extremului Orient rețin nu o altă mângă, ci fascinantul spectacol pe video, v.v. (vezi vulcanul!!!!) al Companiei Ryutopia Noh-theatre. Un *Hamlet* zen, cum s-a spus, idol imobil, un *omphalos* al acestei lumi enigmatice, în care totul se rotește în juru-i, un samurai sau un șogun care știe tot, vede și înțelege totul, dar ezită să acționeze: conștient că e pândit și trădat de toți ceilalți. Nu pot uita – alt spectacol, minunat, din zonă – adus de Street Theater Troupe din Coreea de Sud. O montare pe verticală, între fosa din proscenium și dansul – urcuș spre promontoriu; balet hieratic cu actanți-tragedieni și acrobați încolăciți în volute de fum. Rețin imaginea lor, gesturi precise parcă trasate în tuș, poezie și grație fluidă elisabetană, voal transparent ce palpită deasupra unui cazan mocnind de patimi, calcule și dureri. O reprezentație „aeriană“...

De fapt, cele Patru Elemente au fost, pe rând, Ursitoarele unor montări: două dintre ele, „telurice“. *Pământul*. Groapa mustind de ploaie, bulgării imenși, cleioși, ce așteaptă sicriul împiedicat al lui Claudiu, peste care se aruncă un Hamlet gras și transpirat, grăbit să fugă la ospățul nupțial unde va molfăi ceva asemănător țărânei din cimitir (Lars Eidinger – Thomas Ostermeier). De asemenea, pământul, lutul, argilă înghețată, sticloasă

Michael PENNINGTON, Ioana IERONIM, Ion CARAMITRU

– frigul copleșește toposul în celebrul spectacol semnat de Nekrosius. Cuțitul ucigaș e smuls dintr-un uriaș bloc de gheață; Hamlet murmură în transă hipnotică „a fi sau...” sub o ninsoare mărunță, ciuruitoare de țurțuri-gloaște. În cizme grele, îmblânite, bătucite se mișcă tacticos Curtea, totul devine mort, humă înghețată.

Apa și simbolul ei lunecos l-a preluat Oglinda, oglinzile – în excepționala montare a lui Oskaras Korsunovas – o neliniștitoare meditație existențială... Obsedantă imaginea rotitoare a oglinzilor de pe măsuțele cu machiaj („simbol al minciunii teatrale”) sarabanda măștilor, laitmotivul sonor „*Cine e Acolo?*”, repetat insistent prin megafoane; destructurarea secvențelor, zgomotul ritmic infernal al unor obuze (skuduri) care trag neîncetat și iarăși oglinzi deasupra cărora zboară zdrențe roșii, sângerii, topindu-se deasupra mormanului de morți.

Focul. Purificare și regenerare prin foc, un ritual nocturn magic, esoteric, un lung monolog (text în engleză) a prezentat actorul polonez Piotr Kondrat. În decorul natural al unei „dumbrave minunate” (la Cetate) pe o punte azvârlită peste iezere, Hamlet ne-a invitat la un ceremonial mistic, de comemorare comuniune și ispășire. Aprinzând nenumărate torțe-făclii; convocând și invocând la miezul nopții morții, sufletele dispărute deopotrivă, iubite sau dușmănite, înconjurat de fantomele închipuirii sale, Hamlet își strigă durerea, neînțelegerea, neputința cuprinderii cu mintea a ceea ce e de neînțeles. Actor polonez (conform ideii că piesa *Hamlet* este totdeauna un megafon al problemelor poloneze) – Piotr Kondrat, asemeni Prințului iubitor și protector al actorilor – în așteptarea trupei ce va să vină, aduce un omagiu lui Yorick și totodată unui lung șir de comediantți din alte vremi. Aruncați în groapa comună a uitării („Sindromul Katyn” funcționează automat). Pe listă figurează bătrâni saltimbanci evrei din shtetels galițiene, Goldfaden (al nostru, vedeți Pomul Verde de la Iași),

Shlomo Michoels, neuitatul rege Lear (jucat la Teatrul Evreiesc-idiș, Moscova) ucis din ordinul lui Stalin și numele unor Hamleți israelieni...! Acordurile *Recviemului* de Mozart, întrerupte de cântecele sfâșietoare, o tragică veselie, ale lui Vladimir Vîsoțski, trimit la infernul ascuns sub Cortina de Fier și aruncă un spot neașteptat de lumină în acest „one man show” marcat de o tentă biblică profetică. „Începe rău dar fi-vă și mai rău” ni se prezice. Roata de foc se mistuie și Hamlet dispăre în noaptea timpului, lucid că nu poate îndrepta nimic.

Celor patru Elemente venite din tradiția greacă le-aș adăuga un al cincilea – conform teoriei chineze Hong-Fan (al doilea mileniu î.e.n.) care preferă cvinta și înscrie *Metalul!* Noi avem pelicula și omniprezentul *web-cam*. Mai în toate spectacolele văzute se transmit imagini video, proiecții, însuși Hamlet ori Horațio filmează, camere ascunse îi supraveghează, etc., Robert Wilson apare numai pe ecran și asistăm (eu, cu plăcere) la remixarea lui Hamlet la Wooster Group unde actorul, excelentul Scott Shepard, calchează gestică lui Richard Burton. Mă întreb oare care interpret al lui Hamlet am dori cu ardoare să fie clonat?

Ediția Craiova 2010 încheie, cred, epoca „postmodernă” a Variațiunilor Shakespeare în secolul XX, mai precis a viziunilor regizorale după al II-lea Război Mondial. O epocă fascinantă în istoria spectacolului „contemporan” cu o eflorescență creativă pe măsura acestui veac atât de pasionant. Precum bine știm, Shakespeare, întreaga sa operă și mai cu seamă tragică istorie de la Elsinore a devenit – aproape exclusiv – o stație obligatorie în periplul fiecărui mare regizor; și nu întâmplător, Meyerhold a cerut ca epitaf: „Aici zace Meyerhold care nu a montat niciodată «Hamlet»”.